

Islam som moral, kontroll och statskonst

Innehåll

Inledning	1
Araber utan Allah.....	2
De tror inte längre – på islam.....	5
Det går inte att komma ifrån'et. Muhammed har i <i>Koranen</i> skrivit en hel del smörja.	10

Inledning

Islam är, som flertalet nutida monoteistiska religioner¹, absolut, ”... dyrka Allah och sätt ingenting vid hans sida”. Tron – dess heliga skrifter är *Koranen* och *Hadith*². Moralen – hur du skall bete dig är fastställd i sharialagen³. *Koranen* skrevs, mellan åren 610-33 e.Kr. av profeten Mohammed (hävdas det) och *Hadith* under 700 och 800-talen av skrift- och rättslärd.

När vi nu lever i en värld som har mycket lite kvar av dåtiden, ställer detta speciellt islam, med sina strikta krav på de troende när det gäller alla livets detaljer, inför stora konflikter i en föränderlig värld. Det gäller både där islam är den dominerande trosläran och andra där den utgör en minoritet – där trosstriktheten leder till en levnad i avskildhet visavi den icke-muslimska omgivningen.

De följande tre artiklarna åskådliggör en del av dessa motsättningar.

Den första, ”*Araber utan Allah*”, redogör för de förändringar som sker i de islamska samhällena i Mellanöstern efter att Internet uppstått. Hur detta gett människor möjlighet att se hur världen utanför den egna är. Och hur detta nya tillstånd inneburit att överheten de facto börjat förlora kontrollen över ”sanningen”. Följden syns i det ökade antalet ateister som uppenbarligen är så stort att det oroar de styrande.

Den andra artikeln, ”*De tror inte längre på – islam*”, återger samtal som fördes med fyra unga belgiska f.d. muslimer som avsvurit sig tron. Konsekvenserna som de därefter ställdes inför, från föräldrar, syskon, vänner och trossamfundet de lämnat, är för en västeuropé lite svåra att omedelbart fatta; att från sin mor få höra ”du har stuckit en kniv i mitt hjärta” eller från en bror ”... jag vill inte höra av dig längre.”

Den tredje artikeln, ”*Det går inte att komma ifrån'et. Mohammed har i Koranen skrivit en hel del smörja*”. är en intervju med översättaren av Ibn Taymiyyas verk, vad som idag kallas salafismens manifest. Det är denna skrift som rättfärdiggör en väpnad jihad även mot trosbröder. I samtalet klargörs att kristendomen inte kan jämnställas med islam, även om de bägge är trosåskådningar. Liksom, det mest väsentliga, att islam till sin essens är en statslära med syftet att erövra statsmakten och därigenom föra människorna närmare Gud.

Det behövs inte någon större eftertanke att inse att islam, i den form som *Koranen* ger den, inte är ett människors framtidsscenario.

Per-Erik Wentus

¹ Monoteistisk religion = en religion som bara har en gud – *Red*

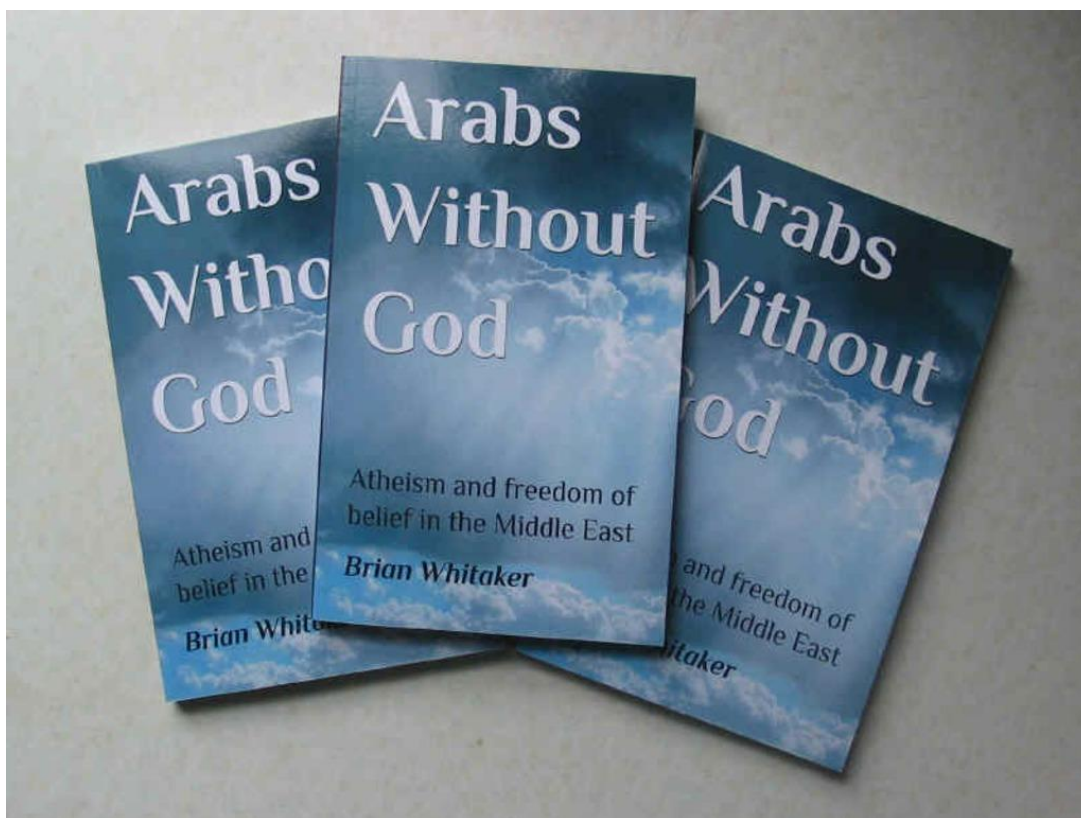
² Se [Hadith](#) (Wikipedia)

³ Se [Sharia](#) (Wikipedia)

Araber utan Allah av Catherine Vuylsteke

*Ateism är det värsta uttrycket för avvikelse i den arabiska världen hävdar Brian Whitaker i sin bok **Arabs without God**. Det är således inget att förvånas över att vi vet så lite om hur många icke-troende som det finns där. Men att deras antal växer är ett faktum, säger han.*

För alla dem som inte tror på någon Gud är det på många håll i världen enbart ett personligt val. Den rätten är fastslagen i artikel 18 i Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna, som antogs av FN 1948. Men rätten till detta fria val gäller i praktiken inte i de arabiska länderna, även om de är medlemmar i FN. Det finns i arabiskan inte ens ett ord för ”ateism” eller ”ateist”. De språkliga begreppen *ilhad* och *mulhid* är ingalunda neutrala. De betyder att någon har ”avvikit från den rätta vägen”.

Brian Whitaker. *Arabs without God. Atheism and Freedom of Belief in the Middle East*. [London:] CreatSpace Independent Publishing Platform, 2014. – 250 sid.

I president Abdul Fatah al-Sisis Egypten skrevs i regeringstrognas tidningar att ”ateister är, efter muslimbrödrskapet, den andra viktigaste fienden”. Är ateister då så talrika? Vi vet det inte, för de flesta väljer att inte yppa vad de anser. Gör de det hamnar de med en gång i svårigheter. Det finns flera exempel på det. Den 30-åriga palestiniern Waleed al-Husseini som 2010 öppnade en Facebooksida om Gud resulterade i att han häktades, torterades och blev tvungen att fly till Frankrike. Eller det som hände den 35-åriga mauretanske bloggaren Mohamed Cheikh Ould Mkhaitir som fått skaka galler sen 2014 för att skrivit att profetens ord missbrukas för att rättfärdiggöra diskriminering. Mkhaitir dömdes till döden men 2016 ändrades domen till två års fängelse. Straffet är sedan länge avsuttet men frigivningen låter vänta på sig.

Med boken *Arabs without God* har författaren Brian Whitaker, journalist på den brittiska dagstidningen *The Guardian* skrivit en av de få faktaböcker som tar upp tillståndet för de icke-troende i Mellanöstern.

Han säger "efter att ha studerat arabistik reste jag ganska så mycket i området och vad som var särskilt påfallande var det närapå schizofrena i människors hållning. Folk sökte på olika sätt komma i samspråk med en västeuropé, för att kunna prata om saker som de visste att de inte fritt kunde samtala om med landsmän. Det gällde ofta sexuella saker, bl.a. homosexualitet⁴. Dvs sådant som, om det kom på tal, kunde bestraffas för. Men vad som faktiskt är än värre är faran att familjen, vännerna och närsamhället skulle förskjuta en. Att inte passa in i omgivningen är långt värre än vilka som helst myndighetsåtgärder."

"Detta gäller måhända i högre grad de icke-troende dvs ateister. Problemets kärna ligger i den auktoritetsbundenhet som hela regionen lider av. Det är alltså inte staten i sig utan den samhällseliga underbyggnaden med de existerande religiösa-kulturella ramarna. Eller som en egyptisk bekant uttryckte det. 'Det är inte p.g.a. Mubarak⁵ utan p.g.a. de tusenden Mubarakarna. Arbetsgivare, fäder, bröder. Dessutom liknar de alla en Gud. De är allsmäktiga, ofelbara och som man alltigenom måste hörsamma och som agerar vid minsta felaktighet.' Den enda vägen ur denna tvångströja ligger i en samhällets omvälvning, med likhet mellan könen och en demokratisering."

Hur skulle det ske?

"Jag är övertygad om den centrala roll som internet har i denna förändring. Internet är i grunden anti-auktoritär och ger röst åt dem som inte tidigare kunde höras. Med internets existens har regimerna förlorat kontrollen över informationen. Naturligtvis kämpar de emot, till exempel med att häkta folk för deras uttalanden i olika sociala medier. Men blottläggandet av sakernas tillstånd kan de inte längre trycka tillbaka till hur det var förr.

Ta exemplet mordet på den 21-årige Assil Belalta, en homosexuell medicinestuderanden i Algeriet, den 10 februari 2019. Mordet skedde på hans rum på universitetet och mördarna hade skrivit på väggen med blodet, 'Han är homo'. I demonstrationerna som följde hördes inga homofientliga röster. Studenterna klagade på säkerhetsbristerna och gav sitt stöd åt Balalta. Eller låt oss se på konserten som den libanesiska popgruppen Mashrou Libra gav i Kairo i september 2017. Sångaren är öppet homosexuell och i publiken svajades det med regnbågsflaggor. Det hade aldrig hänt förut. Sju människor häktades och efteråt uppstod en paranoisk debatt över förbudet mot dylika vimplor. Märk väl; att vad som är det viktiga i detta är inte exemplen i sig, utan att ungdomen inte längre låter sig förhindras. Den arabiska våren blev inget politiskt genombrott men många har inte rädslan kvar från förr."

I din bok skriver du att islamismen, från och med 1980 och -90-talen, kunde få en sådan framgång som den fick berodde på den gigantiska baksmällan som den arabiska världen kände efter att ha förlorat sexdagarskriget 1967 mot Israel. Den sekulära nationalismen förlorande sin dragningskraft.

"Det är så. Jämför foton från universitetscampus i Alexandria från 1950-talet med dem från idag. På de tidigare fotografierna ser du unga kvinnor klädda i korta kjolar som inte skiljde sig från dem man kunde se i väst. Idag är de från topp till tå skylda av heltäckande svarta

⁴ Se Brian Whitaker. *Unspeakable love. Gay and lesbian life in the Middle East*. Berkley: University of California Press, 2006. -264. (finns i nyare upplaga utgiven av Saqi Books i Beirut, 2011). Svensk upplaga: Brian Whitaker. *Onämbar kärlek: att leva som gay i Mellanöstern*. Översättning Pär Svensson. Furulund: Alhambra, 2007. -235 s.

⁵ Hosni Mubarak. Egyptens president 1981-2011, i praktiken diktator. Tvingades av folkprotester (och efter att militären övergett honom) avgå under den arabiska våren 2011.

klädestycken. Kriget 1967 var ett slags *realitycheck* för den sekulära panarabismen som rått i årtiondena innan.

Det har i den arabiska världen skrivits närapå bibliotek om varför nederlaget kunde ske. Den allmänna slutsatsen blev att det var ett Guds straff; att bristerna kom från att man vänt sig från den Allmäktige och den egna traditionen. Endast en religiös pånyttfödelse kunde ge kraften tillbaka för framtiden. Uppfattningen fick en kraftig skjuts framåt i och med den islamistiska omvältningen i Iran 1979 och med mujaheddinernas framgång i Afghanistan, gentemot de sovjetiska trupperna som tvingades dra sig tillbaka 1989. Dessutom drog sig Israel ur södra Libanon 2000, vilket Hizbollah beskrev som uttryck för sin styrka.

Denna nya betydelse, som ett uttryck för religionen, omformades på många håll till att betyda; 'goda muslimens' värderingsnormer. Ibland till det absurda. Sålunda försökte islamistiska miliser i Irak att dela upp grönsaker enligt kön. De 'kvinnliga' tomaterna skulle inte längre få ligga bredvid de 'manliga' gurkorna.”

Ändå är du övertygad om att islamismen är på tillbakagång.

”Den nådde sin högpunkt i och med Muslimbrödraskapets Mohamed Morsis tillträde som president i Egypten 2012. Han missade dock chansen att visa hur en liberal form av islam skulle se ut. Morsi fattade inte att han, till stor del kunde tacka icke-islamisterna för valvinsten; att de inte hade förtroende för Ahmed Shafik, den sista statsministern för Hosni Mubarak som också hade nära band till militära kretsar. Morsi satsade fel när han inte insåg icke-islamisternas styrka. Mursifallet bevisar också att islamismen inte är någon livskraftig styrelseideologi.

Därefter har vi sett försöken från IS att skapa en ny utopisk stat i Irak och Syrien. De har också strandat. Orsaken är den militära övervikt som kurderna, med stöd från USA, har haft, men än viktigare i IS:s fall är att modellen inte lämpar sig för nutiden. Det fanns i den arabiska världen inte heller någon entusiasm för ett kalifat.”

Nyligen blev en 18-årig ung saudisk flicka Rahaf Mohammed al-Qunun förstasidesnytt då hon i sitt försök att fly till Australien blev sittande på Bangkoks flygplats. Hon sa att hon fruktade för sitt liv eftersom hon avsvurit sig sin tro. Är hon ett enskilt fall eller inte?

”De ateistiska rösterna i den arabiska världen hörs allt tydligare och oftare och det har att göra med de arabiska revolutionsförsöken, liksom med utflyttningen och de sociala medierna. Det bor idag miljoner muslimer i västvärlden, där de inte utsätts för samma begränsningar som i sina födelseländer. De har också möjlighet att fritt tala för sig och att organisera sig. Dessutom kan de gratis läsa böcker på arabiska om ateismen, som exempelvis Richard Dawkins.⁶

I saudiska massmedier framställs al-Qununs familj som ett offer för en motsträvig tonåring som fått i sig felaktiga idéer. Men mot denna officiella manliga version av händelserna finns på de sociala medierna mängder av kvinnoröster som ger flickan sitt stöd. Det går inte att hålla tillbaka denna rättighetskamp även om myndigheterna fängslade alla aktivister, så som de gjorde då kvinnorna i Saudiarabien började kräva rätten att köra bil.”

⁶ Se exv. [Migranternas värderingar i snabb förändring](#) (Dagens Arena). Den svenska studien av 6 516 migranternas värderingar visar på en snabb förändring till större tolerans och öppenhet. Studien är en del i *Migrant World Values Survey* som är en underdel i *World Value Survey* som sedan 1981 genomförs i ett hundratal länder.

Under tiden avsvär sig alltfler människor sin tro i den arabiska världen.

”Egyptiska myndigheter genomförde 2014 en undersökning om orsakerna till den ökande ateismen. Slutsatsen blev att det var en reaktion på terrorismen och på felaktiga svar som odugliga imamer hade gett. Det stämmer inte alls. Min undersökning visar att människorna lämnar tron och då är det inte enbart den extremistiska varianten utan tron i sig. Terrorismen har inget med saken att göra.”

Vad är det som får dem att göra det?

”I de flesta fallen är det en gradvis process som har börjat med att de unga erfarit hur imamer och föräldrar alltid har reagerat med 'Fråga inte!' Inte sällan utgår de då utifrån 'faktumet' att 'alla icke-troende kommer att brinna för evigt i helvetet'.

En annan punkt gäller paradoxen med den fria viljan. Gud vet och känner till allt. Han är godheten själv. Varför tillåter Han då människorna att föra krig? På det får de höra att Gud ställer människor inför val. Men det betyder ju att Han inte vet vad människorna kommer att göra? De får således inga förnuftiga svar och det leder till att man förlorar tron.”

Men de tiger om det även gentemot familjen.

”Ja, och det har inte enbart att göra med vad som lagarna stipulerar, utan också med den allmänna synen att ateism är symbol för lösläpphet, omoral. Ett icke-troende är den värsta formen av avvikelse. Det blir då en kollektiv osedlighet som kletas på hela familjen. En ung kvinna som säger sig vara ateist kan inte längre gifta sig. Dessutom är bandet mellan religion och den personliga identiteten mycket stark i den arabiska världen. En icke-troende, försakar sin identitet som människa och ställer sig därför utanför samhället. Det gör människor normalt inte frivilligt. Därför väljer många att tiga.”

Knack. (Bryssel) nr 10., (10 mars) 2019. [Arabieren zonder God]. Översättning från nederländska och noter Per-Erik Wentus.

De tror inte längre – på islam

av Maarten Boundry

Avfallingar förekommer i alla trossamfund men hur tillståndet är inom islam är det svårt att skaffa sig en uppfattning om. Filosofen Maarten Boundry har talat med fyra f.d. muslimer, i den flamländska delen av Belgien, som varit beredda att prata om de svårigheter de ställts inför efter sin trosavsägelse ”Mina föräldrar säger att jag har stuckit en kniv i deras hjärtan”.

De f.d. muslimerna i landet är en minoritet inom en minoritet. Många av dem känner sig ensamma och isolerade. Detta eftersom att avsäga sig gudstron är så ytterligt känsligt i den islamska trosgemenskapen. Oftast leder det till en brytning med familjen och med vännerna. Nära på alla ex-muslimer jag har talat med berättar att de genomgått en depression och att de har fått kämpa med självmordstankar. En del av dem lever ett slags dubbelliv; gentemot omvärlden betar de sig som goda muslimer men i sitt inre liv har de förkastat Allah.

Vi samtalade på kulturhuset Victoria Deluxe i Gent. Vi talade om döden, om vad som kommer sedan, om motsägelserna inom religionen och om hur svårt det är att leva i en livslögn. Det skrattades av och till; om oanvända bönemattor, oskulder i paradiset, extatiska sufidanser och om månggiftet. Dessa tidigare muslimer ville mer än gärna vittna, hur svårt det än är, så att andra tvivlande skulle inse att de inte är de enda. Och för att bryta ner tabu visavi att avsäga sig en trosuppfattning,

Nadia, Aziz, Mehmet och Hamza

Hur blev ni otrogna?

Mehmet. (Sunnitiskt uppfostrad. Har studerat tillämpad IT. Blev ateist vid 21 år.). Jag kommer från en sedvanlig turkisk familj och blev icke-troende för fyra år sen. Jag hade länge haft mina tvivel, i synnerhet utifrån evolutionsteorin. Jag var också under intryck av astronomen Neil deGrasse Tysons serie *Cosmos*.⁷ Jag begrep att om evolutionsteorin stämmer då kan Koranen inte vara sann. Det måste endera vara det ena eller det andra. Jag hade också frågor om motstridigheterna i vad som sägs i Koranen och vad som sägs i Hadith.⁸ Och varför hade Allah uppenbarat Koranen endast på arabiska? Jag försökte att värja mig mot tvivlen men det gick sämre och sämre. Droppen för mig blev dokumentären *The Unbelievers* av Richard Dawkins och Lawrence Krauss.⁹ Efter 10 minuter visste jag; jag är ateist. Således den 1 januari 2015 klockan halv ett på natten lämnade jag religionen. Jag har därefter aldrig tvivlat på mitt icke-troende. Fast mina föräldrar vet det inte ännu.

⁷ TV-serien *Cosmos: A Space Time Odeyssey* om vetenskap i 13 avsnitt, sändes första gången 2014. Skapad av Ann Druyan och Steven Soter. Presenteras av Neil deGrasse Tyson. Föregicks av *Cosmos: A Personal Voyage* i 13 avsnitt som sändes på Public Broadcasting Service 1980. Presenterades av skaparen Carl Sagan. Serien sändes fram till in på 1990-talet.

⁸ *Hadith* (*Khabar* hos shiiter.) Berättelser som utgår från profeten Muhammeds sätt att leva samt traditionssamlingen, *sunnan*, som innehåller allmänt kända förbud och plikter i islam. *Hadith* skrevs ner av de skrift- och rättslärda på 700 och 800 talen, dvs efter profetens död 632.

⁹ *The Unbelievers* (2013). Dokumentär. Regi: Gus Howerda. Producent: Lawrence Krauss m.fl. Medverkande: Richard Dawkins, Lawrence Krauss. Produktion: Black Chalk (USA). 77 min.

Om betydelsen av att i den moderna världen utgå från vetenskap och ett angivande av skälen, anledningarna och grunderna när aktuella viktiga samhälls- och livsfrågor ska lösas. Med en uppmaning att lämna tvetydiga religiösa och politiskt motiverade sätt att tackla dem. Inslag av uttalanden från Stephen Hawking, Ayaan Hirsi Ali, Sam Harris m.fl.

Aziz. (Född 1975 i byn Zele, uppvuxen i närbelägna Dendermonde i Östflandern. Utbildad skådespelare. Arbetar som lärare i social-kulturella ämnen inom vuxenundervisningen. Blev agnostiker vid 17 års ålder). Sen mitt 17:de år jag inte längre troende. Men det tog några år innan jag tog bladet från munnen och kom ut som det. Det skedde på Facebook då jag, som 24 åring, sände den traditionella hälsningen *Ramadan moubarak* till min familj och mina vänner. Men min önskan ”Mod trogna” som jag tycker var respektfull dög inte. Istället fick jag höra att jag var en förrädare; jag bröt med ”vårt trossamfund” när jag borde ha tigit. Det handlade således om respekt men om en ensidig respekt.

Nadia (Född 1992 i Bangladesh. Kom till Belgien som 7-åring. Uppvuxen i en konservativ ahmadiyya-familj¹⁰. Har studerat socialkulturella ämnen. Kan inte ange något egentligt datum då hon lämnade religionen. Hon har alltid ställt sig frågor.) Även om du antyder, så försiktigt du bara någonsin kan, att du har lämnat tron, så kommer varje troende att känna sig sårad in i sitt innersta. Det är just denna hållning hos de troende som *de facto* tvingar dig att vara hård. Friheten att vara mild, att som icke-troende önska andra en lyckosam offerfest – såsom Aziz försökte – den har du inte. Jag kommer från ett ahmadiyyasamfund, en minoritetsinriktning inom islam, som tror att Frälsaren redan har kommit. Jag har alltid haft frågor om tron och när jag var omkring 14 år insåg jag hur absurd det hela var. Men det sa jag först mycket senare till mina föräldrar. De hade redan insett att jag inte längre var troende fast de visste inte hur de skulle tackla det. De ser det fortfarande som sin plikt att försöka få mig tillbaka till tron. De tar det mycket personligt, som ett misslyckande från deras sida. Islam och särskilt ahmadiyyagemenskapen är dem mycket dyrbar. Allt vad de har, säger de, är tack vare tron de har.

Hamza. (Född i brysselska Ukkel 1992. Uppvuxen i en sedvanlig marockansk familj. Studerade journalistik. Lämnade tron under studenttiden men sa detta till familjen först 2017.) Det är problemets kärna. Islam är för en troende det innersta i identiteten. Troskritik blir för en troende automatiskt, närapå alltid, personligt. Jag var själv tämligen troende intill mitt sjuttonde/adertonde år. Jag bad alltid. Men efter det jag börjat studera journalistik ställde jag mig fler och fler frågor. Det var först i fjol som jag sa hur det var till min familj. Min bror frågade mig via WhatsApp: ”Tror du eller inte?” Jag sa rakt av: ”Nä, jag tror inte.” Han svarade: ”Är det så, vill jag inte höra av dig längre”. En månad senare deltog jag i TV-programmet *De Afspraak* [Avtalat] för att tala om min trosförnekelse. Jag var då mycket saktmodig, tyckte jag, men ändå uppfattade mina föräldrar det som mycket sårande. Det var som om jag ”hade stuckit en kniv i hjärtat” på dem.

Nadia. Det sa bokstavligen även mina föräldrar, att jag stack en kniv i hjärtat. Senare har jag haft ett mer öppenlyst och nyskapande samtal med dem.

Mehmet, du är den enda av er som inte ännu kommit ut. Hur funkar det?

Mehmet. Jag har en liten lägenhet i Gent men under veckosluten och semestern bor jag hos föräldrarna. På fredagarna går jag, som man säger, till moskén men jag går endast till parken. (skrattar): Min far går för övrigt inte heller till moskén. Skillnaden är att jag vet vart han går medan han inte vet vart jag går. Min moder sitter således hemma och tror att vi båda två är i moskén. (alla skrattar).

Är dubbellivet tungt?

Mehmet. Det är mycket tungt; min familj vet inte vem jag i realiteten är. Jag är alltid på min vakt. För två år sen hamnade jag i en depression. Jag har därför beslutat att flytta utomlands, vilket till stor del beror på att undkomma dubbellivet.

Har ni tidigare i skolan känt av det sociala trycket?

¹⁰ Se [Ahmadiyya](https://sv.wikipedia.org/wiki/Ahmadiyya) (på wikipedia.se).

Hamza. Jag är uppvuxen på landet, vi var den enda muslimfamiljen på orten Opwijk norr om Bryssel. Jag var den enda muslimpojken på skolan, liksom min syster på sin skola. Mina bröder har gått i en skola där det fanns många fler muslimer och jag märker att vi har växt ifrån varandra. Inte bara jag utan även min syster tror inte längre medan våra bröder har fördjupat sig i sin trosuppfattning. Det är antagligen ingen slump. Hade våra föräldrar vetat detta på förhand hade de säkert sänt oss till skolor där det funnits mer muslimskt inflytande.

Nadia. Hos oss görs barnen mycket tidigt medvetna om tron, just för att de senare i livet inte ska umgås med vänner som kunde ge dem ”felaktiga” åsikter. Jag var också den enda muslimen i skolan. I min vänkrets betydde det ingenting att jag inte var troende. Jag kände det alltid som en befrielse att det var så. Då jag försökte berätta för mina föräldrar att jag inte längre var troende berodde det enligt dem på mina vänner.

Fruktan för ”dåligt” inflytande saknar alltså inte grund?

Hamza. Ja, men den fruktan har de inte så där. Jag hade under de första åren i skolan en belgisk vän. Han var välkommen hem till mig men mina föräldrar var alltid mistänksamt avvaktande.

Har du Aziz fortfarande en god relation med dina föräldrar

Aziz. Jag har förlorat min pappa p.g.a. tron. Tidigare rökte han och drack alkohol ibland men ett tu tre valde han gudstron och det blev med en gång den salafistiska varianten. Han har sen dess bara klätt sig i djellaba och tittar endast på religiösa TV-sändningar eller på satellitprogram. Jag själv arbetar med social-kulturell verksamhet och försöker att få människorna att ta del i samhället. Men jag får inte ens min egen familj så långt att de skulle komma på mina teaterföreställningar.

Hamza. Min familj har aldrig sagt att jag inte längre skulle vara välkommen. Det har bara blivit så för att vi inte längre har något att säga varandra. Och om det ibland så vore då handlar det omedelbart om varför jag inte längre är troende. Det blir alltid den övergripande ramen för samtalet och jag ser inte längre någon idé i att alltid ta den striden.

Kan de inte godta att du helst inte längre vill tala om det?

Hamza. Poängen är; om vad skulle du då prata? Att jag går på ölcaféer med mina vänner? Att jag har träffat en trevlig flicka? Allt detta är för dem så pang på rödbetan.

Nadia. Det är precis så. Du har mycket lite kvar att prata om.

Det är för mig mycket tydligt att era erfarenheter är så likartade.

Nadia. Jag förmådde inte först se Hamzas vittnesmål i TV-programmet *De Afspraak*. Jag slutade titta halvvägs i programmet. Det gick mig för nära, det kom för tätt inpå mig. Att lämna gudstron är något som man inom den muslimska gemenskapen inte pratar om. Det är något som är skamligt. Du känner dig, som avfälling, ensamstående och du tror att du är den enda som tvivlar på tron.

Skulle det för era föräldrar vara bekvämare ifall ni gentemot omvärlden uppträdde som om ni fortfarande vore troende?

Nadia. För mina föräldrar vore det så. De försöker fortfarande få mig att gå till moskén fastän de vet att jag inte längre är troende.

Hamza. Ja, det ger dem ett slags sinneslugn. Om du betar dig som om du vore troende existerar det för dem en frälsarkrans att du kommer tillbaka. Ifall du inte vill göra det, då är allt hopp ute. Men det är så tröttande att bete sig; som om. Jag har gjort det under lång tid men det hjälper inte. Vill du leva ditt liv fullt ut då måste du lämna detta. Det finns visser-

ligen muslimer som lever ett icke-troendes liv men som upprätthåller skenet om en fromt troende. Och då de dör då säger man ”Det var en god muslim.”

Nadia. Denna skenhelighet har alltid irriterat mig. Hos oss i ahmadiyyagemenskapen är den sociala kontrollen mycket stark. I synnerhet för kvinnorna. De måste strikt följa beteende- och klädesnormerna.

Hamza. Jag kan inte heller fördrå det. Om du inte längre är troende, men betar dig som om det vore det, då säger människorna. Han ställer åtminstone inte vår tro i en dålig dager.

Aziz. Om mig säger de att jag har skämt ut den muslimska gemenskapen. Efter att jag kom ut på Facebook hade jag en häftig diskussion med en kändis, en flamländsk skådespelare som har samma rötter som jag. Han sa: ”För vem är det intressant? Gör vad du vill men kleta det inte i ansiktet på folk.” Senare kom det fram att han gjorde personurvalet till filmen *Patser*.¹¹ Jag fick ingen som helst förfrågan. Jag kände mig utlämnad av de människor med vilka jag tidigare hade kämpat mot diskriminering och rasism. Det var en riktig knock-out. Man kanske tror att något sådant inte sker inom konstnärs- och kulturvärlden. Jag gick ner mig och blev tvungen att ta anti-depressiva piller för en tid.

Vill ni beskriva er som ateister, agnostiker eller något annat?

Mehmet. Jag är ateist.

Nadia. Jag är också ateist.

Aziz. Jag är agnostiker-ateist.

Hamza. Är det inte det ena så är det det andra.

Aziz. Jag tror väl att det kan finnas ett högre väsen i en annan dimension men Gud i den monotheiska uppfattningen ser jag som en absurd sadistisk skapelse.

Mehmet. Jag ser det som Richard Dawkins; chansen att Gud finns är lika stor som chansen att allt i trädgården sköts av tomtar.

Hamza. Jag har i denna sak blivit nihilistisk; det finns inget efter döden. Inom gudstron fruktar man döden men jag är inte längre rädd för den. Det är i sig en befrielse. Om jag skulle dö i morgon, då är det så. För några år sen gick jag med min bror till moskén: Det var en folksamling som minutiöst gjorde allt likadant. Det kan man väl se som en hänförelse, men det är inte av tron utan en hänförelse av ritualen. Imamens predikan berörde mig på intet vis.

Saknar du Hamza den andliga känslan ibland nu när du inte längre tror?

Hamza. Nej, på intet vis. Min religiösa känsla är för länge sen försvunnen. Men jag ser inte heller islam som det onda.

Mehmet. Av och till saknar jag känslan av samhörighet. Jag var tidigare medlem i en Kadiri-gruppering (sufimuslimer), och där var jag en längre tid.

Nadia. Jag har aldrig varit andligt sinnad. Moskéerna och uppmaningarna till bön berör mig på intet vis.

¹¹ *Patser* (2018). Regi: Adil El Arbi, Bifall Fallah. Manus Nabil Ben Yadir m.fl. Producent: Ali Batkioui m.fl. Medverkande: Dimitri Thivaios (Hamnsäkerhetsvakt), Paloma A. Valdebenito (El Toro), Said Bouwazoughe (Volt) m.fl. Produktion: A Team Productions (Belgien). Färg. 125 minuter. Språk nederländska. (P.S. Regissörerna arbetar mycket med amatörer och mindre kända skådespelare.)

Fyra knarkklangare i den invandrartäta stadsdelen Kiel i Antwerpen vill bli riktiga jetsettare med exklusiva Rolexklockor, nyaste Porsche lyxåk och omgivningens respekt och stjäla en sändning kokain. Det utlöster fullt krig med Amsterdams knarkbaroner och med en av de hänsynslösaste knarkkartellerna i Colombia.

Och tron i sig Nadia? Har du någon gång trott på vad som kommer sen?

Nadia. Jag har aldrig trott på sådant. Tron på att livet på jorden endast är en prövning har jag alltid sett som ren galenskap.

Mehmet. Jag har tidigare varit from. Jag var för sharia och därför var jag då mot (den turkiska presidenten) Erdogan för att han i mina ögon inte var tillräckligt radikal. Nu har jag förlorat min tro och än en gång har jag fått vända mig mot Erdogan. (skrattar).

Kan du som icke-troende försätta dig i hur en fromt troende ser det hela?

Hamza. Vad som stör mig mest är de troendes oförmåga att ta ansvar för sina egna val. Ifall något dåligt sker säger de ”Endast Gud har det i sin hand”. Om något gott sker är det: ”Det var Guds vilja”. Det är en sorts verklighetsflykt.

Aziz. Vad än som sker ligger det i Guds hand.

Nadia. Hos ahmadiyyagemenskapen finns tron att den som lämnar samfundet går mot sin egen undergång, som ett Guds straff. Men om du som troende genomgår livets svårigheter då är det en Guds ”prövning”.

Aziz. Om du som ateist försöker diskutera med muslimer så blockerar de det hela. Du hamnar snabbt i lärosatsernas våld och dessutom är de inte intresserade av att höra på vad du säger. Det är, tänker jag, för att du väcker tvivel.

Vad är ert främsta skäl att offentligen stå upp som ex-muslimer?

Hamza. Avfällingar bibringas intrycket att de är en mycket liten gruppering fast de är många. Tyvärr gör de inte en gemensam sak.

Nadia. Står vi inte upp för saken då tänker människorna att trosavfällingar är en pytteliten grupp och att de hellre borde hålla käft. Därför är det så betydelsefullt att säga sin fria mening rakt ut.

(Mehmet är en pseudonym. En del detaljer i hans berättelse har ändrats för att bevara hans anonymitet.)

Knack (Bryssel) nr 2., (9 januari) 2019. [Ex-moslim] Översättning från nederländska och noter Per-Erik Wentus.

Det går inte att komma ifrån'et. Muhammed har i *Koranen* skrivit en hel del smörja.

Machteld Allan intervjuas av Jeroen Zuallaert

Arabisten Machteld Allan [bild nedan] har med sin översättning av Ahmed Ibn Taymiyyas **Regeren in overeenstemming met Allahs wet** [*Regera i överensstämmelse med Allahs lag*] gett den nederländskspråkiga allmänheten tillgång till salafismens lära.¹² Manuskriptet skrevs av den skrift- och rättslärde Ibn Taymiyya (1263-1328) på medeltiden. Texten är idag erkänd som salafismens grundläggande manifest. För en vanlig läsare är Ahmed Ibn Taimiyyas verk dock inget lättläst stycke men desto mer upplysande.

¹² Taqi al-Din Ahmad Ibn Taymiyya. Bid, vecht en heers. *Regeren in overeenstemming met Allahs wet. Ter hervorming van de herder en de kudde*. Vertaaling [uit het Arabisch] en inleiding Machteld Allan, voorwoord Ayaan Hirsi Ali. Amsterdam: Prometheus, 2019. -280 s.

Med en närpå sardonisk noggrannhet beskriver Ibn Taymiyya den ideala islamistiska staten där inslag som slaveri, krig och amputationer är en normal beståndsdel.

Machteld Allan kan knappt dölja sin förfäran när hon talar om sitt senaste översättningsverk. Men det är viktigt, anser hon, att ge allmänheten salafismens grundtext på nederländska.

”Antag att du i dagarna ska hålla en introduktion till islam. Vad ska du läsa? Du kan naturligtvis läsa Koranen, men med det blir du inte mycket klokare. Du kan vända dig till en imam eller till en akademiker men med det vet du inte om du pratat med en ivrig förespråkare eller en motståndare till islam. Ibn Taymiyya är ingen dålig inkörsport till kunskap om islam. För han hänvisar fortlöpande till islams ursprungstexter. Han ger dig åtminstone en idé om hur man inom islam behandlar de heliga skrifterna.”

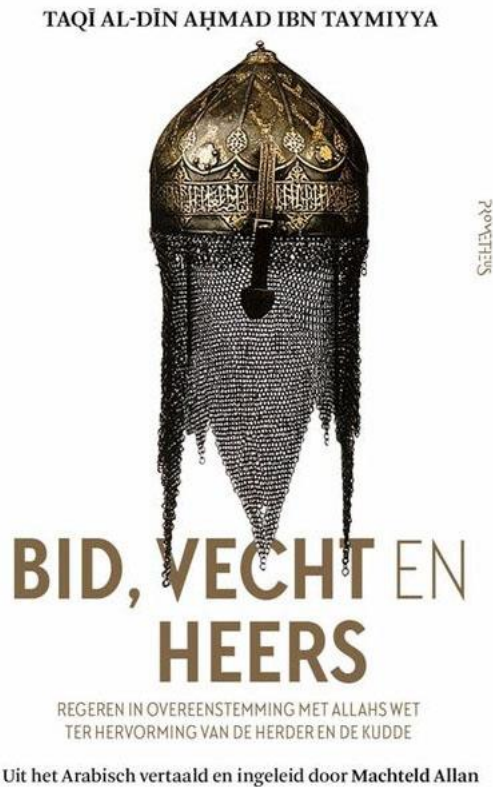
Att Ibn Taymiyya och hans text idag överhuvudtaget är kända kan man – ursäkta uttrycket – kalla ett Guds underverk. Efter att hans sista lärjunge hade dött försvann hans namn fullständigt ur de heliga skrifterna.

”Det är en slump att vi känner till honom idag. Ibn Taymiyya var egentligen gömd och glömd fram till slutet på 1700-talet. Det är en religiös nörd till byimams merit att han drogs fram i ljuset. Imamen Abd al-Wahhab sålde sedan manuskriptet till en krigsherre vid namn Ibn Saud. Det är hans ättlingar, som upptäckte de enorma oljekällorna i Saudiarabien, vilka idag är det saudiska kungahusets egendomar. Och genom en rad tillfälligheter har den saudiska wahabbismen idag blivit den mest exporterade islamvarianten. Denna historia är sannerligen djupt tragisk för den islamska världen i sin helhet.”

Varför är Ibn Taymiyya så viktig för den jihadistiska rörelsen?

För att han var den förste skriftlärde som utdelade en *fatwa* (ett religiöst råd) som godkände jihad gentemot andra muslimer. Taymiyya menade att den mamlukska sultanen måste strida mot mongolerna, även om de hade omvänt sig till islam. Han förargade sig över att mongolerna, fastän de anslutit sig, inte hade infört sharian.

Idag används fatwan av grupperingar till att uppmana till jihad mot muslimska ledare som inte håller sig strikt till de islamistiska lagarna. Den användes av den egyptiska terrorgruppen Gama' al-Islamiyya, som 1981 mördade den egyptiske presidenten Anwar Sadat. Ibn Taymiyya är en av den viktigaste inspirationskällan för den Islamiska staten (IS). När IS 2015 brände den jordanske piloten Mu'ath Al-Kaaesbeh levande legitimerades detta i en video med citat av Ibn Taymiyya.”

Framsidan till Allans översättning av Ibn Taymiyyas skrift

Hur såg den islamistiska världen ut omkring år 1300.

Ibn Taymiyya levde under en tid när det inte existerade något islamistiskt kalifat – ett enhetsrike. Han har faktiskt tänkt ut en slags lösning på ett sådant tillstånd. Så länge som det fanns en stark ledare som tillämpar sharian går det att leva utan ett kalifat. Men det fanns, enligt Ibn Taymiyya, ett problem, det var att sultanerna på hans tid inte gjorde det. De regerade istället med s.k. Klagorätter, där flera rådgivare och rättslärde skipade – under sultanens överinseende – i enlighet med vad de fann bäst. Denna världsliga form av ett styre fann Ibn Taymiyya förskräcklig.”

Ibn Taymiyya var omåttligt populär bland menige man. Hur kom det sig?

För att han kraftigt pläderade för att begåvning och prestationer skulle belönas. Om någon var bra i stridskonsten skulle han bli general, istället för någon from pösmunk, som hade goda relationer till sultanen. Islam är enligt Ibn Taymiyya ytterligt jämlik. Om du föds som slav och har kapacitet och håller dig till tron då ska du kunna bli sultan. Dessutom hade han ett gott anlag för pedagogik. Han förklarade allt i enkla ordalag och bemödade sig också att till den breda publiken förmedla de insikter han hade. Han var en slags guru.

Du liknar honom med en populist.

Enligt honom var det de rättslärdas uppgift att tala om för sultanen att han tillämpade sharian halvdant. Sultanen hade att följa de skriftlärdas och inte tvärtom.

Han motsatte sig inte heller ett starkt ledarskap. Hans ideala ledare var Khalid, en av Muhammeds generaler. Vid ett tillfälle gick Khalid mot Muhammeds order och mördade en hel by. Muhammed blev arg och visade det men behöll honom som general, för som råbarkad gjorde han gott ifrån sig i kriget. Hellre trettio år av tyranni än en natt utan ledare säger Ibn Taymiyya.

Har du genom att översätta Ibn Taymiyya börjat tänka över honom annorledes än förut?

I början fann jag honom odräglig. Men genom att i månader ha arbetat med hans skrift kom jag att inse att han var övertygad om att hans tolkning var den enda rätta. Han har faktiskt riskerat sitt liv för det. De andra skriftlärdas kastade honom på hans ålderdom i fängelse, för de ansåg hans tolkningar vara för förskräckliga.

Tycker du att han vinklar Koranen så att det passar honom?

Utän tvivel. Men det gör en och var. Koranen är på flera ställen så vag att man är tvungen till det för att få fram ett konkret råd. Ibn Taymiyyas fatwor är, gällande tillvägagångssättet, oklanderligt gjorda. Gällande det legitima i den väpnade jhaden behövde han inte ens försöka tolka. Det står så i Koranen. Och den som utför en jihad ska samtidigt ha bitt och fastat. Det är ett slags avlat som befriar en från resten av de religiösa plikterna. Det finns många rättslärdas som tolkar det just så.

Regeren in overeenstemming met Allahs wet berör knappt religionen. Det handlar mera om en juridisk reglering.

Javisst. Islam är först och främst ett rättssystem. Islam, så som vi känner den av idag, är nästan helt och hållet uttänkt av rättslärdas. I den katolska kyrkan bestämmer prästerskapet de kristna dogmerna, i islam är det juristerna som är pamparna. De bestämmer vad som är den islamistiska rättrogheten – dess ortodoxi. Jurister uttrycker sig i regler – dvs i lagar och förordningar. Gud däremot är den enda lagstiftaren.

Det är mycket anmärkningsvärt. Gud är nästan helt frånvarande i Ibn Taymiyyas verk.

(Allan ler). Det är islams stora paradox; sist och slutligen lyder muslimerna regler som har utarbetats av människor. De rättslärdas inom islam är så mäktiga att de utgör ett ogenomträngligt skikt.

Tänk dig följande. En muslim frågar sig om det vore honom tillåtet att gå på en tillställning där det dricks alkohol. Han frågar om råd av en skriftlärd. Denne söker i Koranen och i Hadith och formulerar ett råd. Men personen som har frågat om fatwan har naturligtvis ingen som helst aning om att han har varit i kontakt med Gud. (Allan skakar samtidigt på huvudet). Juristkåren har tagit hand om hela slanten i islam. Det finns inte längre något som helst utrymme för teologi – ”läran om Gud”.

I vilken grad återspeglar Ibn Taymiyya det ”äkta” islam.

Märk väl, salafisterna vill så bokstavligen som möjligt leva som Muhammed. Och då kommer de inte förbi att han i Koranen, rent ut sagt, har pratat smörja. Men tolkningar och symboliska betydelse intresserar dem inte ett dyft. De vill tillbaka till ursamfundet och då kommer de snabbt fram till att använda jihad.

Man kan inte hävda att salafismen inte har något med islam att göra. Arabisterna borde sluta plädera för sina pytteåsikter om islam och istället göra sitt hantverk. Översätta arabiska skrifter. Bemöda sig om att originaltexter blir tillgängliga på nederländska. Men det gör de inte för det är ett rent slitgöra att översätta en medeltida text, fast egentligen finns det inget skönare än att se hur resultatet växer fram.

Ibn Taymiyya höll fast vid en rad våldsamma idéer. Han hänvisar bl.a. till ett ställe i Koranen vari Muhammed låter Kahlids sköka till hustru först föda och uppfostra barnet och sedan ...

... låta stena henne mitt framför ögonen på barnet. Otänkbart, tycker du inte det? Och Kahlid klagade dessutom på att hennes blod hade sölat ner hans kläder! Varpå han fick ett knytnävs-slag av Muhammed, för hon var en ”from hustru”. Egentligen borde man visa på det stycket i Koranen för muslimer och fråga vad de tänker om det.

Varför det egentligen? Nästan alla muslimer finner det stycket oerhört förskräckligt?

Håller inte alls med om det. Samtidigt måste det ju betyda något. Det står mycket tydligt i Koranen att på en tjuv ska handen hackas av? De flesta muslimer är naturligtvis lyckliga över att vi i Europa inte gör det. Fast, i princip, anser dock muslimer att här hos oss trampas Guds vilja under fötterna. Vi bestraffar istället folk med samhällstjänst.

De flesta muslimer vet knappt vad som står i Koranen.

De vet det inte och de vill inte veta det. Eller så säger de att dessa avsnitt inte ska tas bokstavligen utan att man måste sätta dem i sitt sammanhang.

Ge dem för en gångs skull råd.

(Allan ler). Vem är jag som borde säga muslimer hur de ska läsa sina skrifter? Ifall de vill se de avsnitten symboliskt ska de visst göra så. Men det är väl logiskt att frågan ställs? Om du identifierar dig som muslim och du säger att du inte tycker jhaden är nåt, då vill jag gärna veta vad du anser om profeten Muhammeds liv. Jag irriterar mig över att vi fortfarande behandlar muslimer som småbarn.

På vilket sätt?

Nåväl, de behöver inte egentligen svara på dylika frågor som ovan. Vad görs med stycken i Koranen som rör kvinnor och jihad? Hur får du ihop det med att vara muslim?

Varför skulle muslimer just konfronteras med vad du säger. Jag konfronteras inte min troende mormor med massakerna i gamla testamentet.

Vilka massakrer?

I Första Moseboken förgör Gud Sodom och Gomorra med svavelregn och eld. Varför behöver kristna inte ta ställning till det?

Okej. Men vad är då innehållet i att vara muslim? Dessutom behandlar kristna och muslimer sina heliga skrifter olika. Författaren Gerard Reve, som omvände sig till katolicismen erkände för sin pastor att han helt enkelt ville riva ut en hel del avsnitt ur Bibeln. Och det tyckte pastorn var förträffligt. Om nu Koranen, är en så kraftfull deklARATION som det hävdas och är grunden för en identitet, då bör man inte bli förvånad ifall frågor av och till ställs.

Tycker du att det verkligen är för lite religionskritik? Muslimer utsätts jämt för kritik för sin tro?

Jag tycket tvärtom. Det snackas en hel del på Twitter, men kritik över innebörden i islam är mycket sällsynt. Det är synd eftersom religionsfrihet endast kan existera ifall vi samtidigt

upprätthåller religionskritiken. Om du anser dig vara ateist bör det naturligtvis vara tillåtet att fråga vadan denna övertygelse och hur du förstärker din övertygelse. Varför frågar vi aldrig detta av muslimer? Nästan alla muslimer känner intuitivt att Muhammed behandlade den otrogna hustrun oförlåtligt rätt. Varför konfronterar vi dem inte med detta? För att de är nykomna och har det överlag ekonomiskt sämre ställt tänker vi att de inte skulle fatta frågan.

Du håller ofta föreläsningar för muslimer. Hur reagerar de när du låter dem läsa de här texterna?

Förstummade. De säger att de aldrig har hört om sådana saker i moskén. Jag tror att de i detta är helt ärliga.

Är skillnaden mellan den religiösa teorin och praktiken inte relevant?

Skillnaden är mycket viktig. Många unga som säger att de är muslimer menar naturligtvis först och främst att föräldrarna är muslimer för de går själva aldrig till moskén.

Menar du att islam till sitt ideologiska innehåll är problematisk?

Det är förstås stora problem med Muhammeds liv. Den islamistiska doktrinen utgörs av att varje muslim måste göra jihad, vilket inte nödvändigtvis är den väpnade. Men den väpnade jighaden är fast förbunden med figuren Muhammed. Därför menar jag att islam inte kan reformeras. Ayaan Hirsi Ali har föreslagit att Muhammeds Medinaperiod skulle lyftas ur Koranen.¹³ Jag ser inte att det kommer att gå.

Egentligen säger du att de Syrienstridande läser Koranen bättre än genomsnittsmuslimen.

(Allan pustar) Låt mig säga det så här; det är inte svårt att se varifrån de Syrienstridande har hämtat sina idéer. Den oftast hörda invändningen, du alltid hör, är att de har utvecklat en gör-det-själv islam. Det menar jag är ingen kritik med ett innehåll utan ett auktoritetsargument. Vi utgår alltid ifrån åsikten att de Syrienstridande inte läser Koranen. Det är inte så. De är klipskare än vad vi tror. De har i alla händelser skaffat sig en slags religiös skolning.

Varför skulle de heliga texterna för en genomsnittsmuslim vara viktigare än vad de är för kristna? Enligt den Tredje Moseboken 11:6 får kristna inte äta kanin, men det finns väl inga kristna som håller fast vid det?

För att islam har i sig en politisk komponent. De kristna har aldrig använt sin tro för att grunda en stat.

Kristendomen har många gånger samverkat som en statsreligion. Vad är skillnaden?

Kristendomen bemöter, i grunden, makten på ett helt annat sätt. Makten är i den kristna kulturen inget levnadsmål. För de kristna är Guds rike ”inte av denna världen”. Kristendomen tar i Bibeln parti främst för nomader, bönder och herdor. I islam är politisk makt sättet att komma närmare Gud. Denna politiska dimension kan du svårligen ta ur islam. Muhammed är en statsman. Jesus säger att du måste ge vad kejsaren tillkommer. Det är otvivelaktigt ett inflytande från den grekiska filosofin men det har följder för religionen. I kristendomen löper vägen till helvetet inte via politiken.

Å andra sidan har ingen teologi i historien oftare används för politik än den kristna.

Nåväl, människor är naturligtvis skurkar och använder alla möjliga tricks. Ändå är det mycket svårare att utifrån Kristus rättfärdiga strävan till politisk makt. Kristendomen är

¹³ Ayaan Hirsi Ali. *Reformera islam*. Översättning Margareta Eklöf. Stockholm: Bonnier, 2015. -295 s.

millenniaristisk¹⁴ man trodde att tidens slut var nära och följaktligen uppmanades människorna att tänka på sin själs frälsning. Hos Muhammed är det enkelt; du måste ta makten för att islamisera världen. Jihaden är inget mål utan ett medel att vinna makten och kunna verkställa Guds lag.

Menar du att salafisternas närvaro är problematisk i en liberal demokrati?

Ja. Vi underskattar salafismen. Vi förmodar att salafisterna är dumbommar som läst Koranen felaktigt. Men det existerar en omfattande tradition inom islam som de utan problem kan bli en del av.

Ändå skulle du kunna säga att i den liberala demokratin är tanken fri, så länge som de troende inte överträder lagen.

Det har du rätt i. Samtidigt kommer du inte förbi faktumet att salafismen används för att rättfärdiggöra angrepp på människor och material och hetsa barn mot icke-muslimer. Det är måhända inte olagligt att hetsa dem men det är likväl problematiskt. Det svåra är att i ett samhälle med religionsfrihet kan du inte förbjuda det. Du kan naturligtvis inte heller hjärntvätta dem och förplikta dem att börja tänka på "vårt" sätt, för vad vore det? Jag anser att vi måste försöka erbjuda ett annat perspektiv. Problemet med det är att vi inte alltid infriar vårt alternativ. För vi anser att det inte har någon betydelse om du är kristen, muslim eller ateist.

Varför skulle inte det vara det samma? Det är väl grundvalen för vårt liberala sätt att leva?

Men du får inte vända dina medmänniskor ryggen. Du måste ju ständigt ifrågasätta åsikter Du måste kunna pröva allt ifall det duger eller inte. Idag tycks det som om alla och envar står på torget i var sitt hörn och gnäller "Titta vad för konstig tro den där har". I en liberal demokrati prövar vi varandras åsikter. Du vill väl veta vad någons övertygelse är. Du säger välan inte; en och var har sin övertygelse. Det är endast om vi ständigt diskuterar som vi kan förhindra att det uppstår en allomfattande absolut moral.

Vad hoppas du uppnå med boken. Är det ett politiskt "statement"?

(Allan ler). Jag har inte skrivit någon bok, jag har endast översatt en. Det kan du väl inte kalla ett politiskt "statement".

Förväntar du dig att det kommer reaktioner från det muslimska hållet?

Från imamerna förväntar jag mig föga; de är för uppknutna till sitt ursprungsland. Egentligen har jag samma åsikt som Ayaan Hirsi Ali, som har skrivit förordet i boken; som hoppas att vi kan uppnå ett öppet samtal. Det betyder att vi måste bejaka de muslimer som s.a.s "kackar i eget bo" och inte lyssna på de muslimer som på förhand kräver "respekt". Men det fordrar mod av alla. Jag tar inte ut något i förskott.

Knack. (Bryssel) nr 6/2019. (9 feb.) [Je kunt er niet omheen. Mohammed haalt in de Koran best wel wat ongein uit]. Översättning och noter Per-Erik Wentus.

¹⁴ *Millenniaristisk* syftar på den kristna föreställningen om [Tusenårsriket](#) (Wikipedia).